

Samenvatting Vlaanderen

Het project *Active Citizenship Compass* (Actief Burgerschap Kompas) richt zich op de volgende doelstellingen, implementatiestrategieën en beoogde resultaten:

Doelstellingen

Het project heeft als doel om Actief Burgerschap (AC) te bevorderen op secundaire scholen en leerlingen voor te bereiden op een rol als actieve burgers in Europa. Om dit te realiseren, zal het projectconsortium – bestaande uit instellingen uit België, Tsjechië, Griekenland, Nederland, Spanje en Turkije – zich richten op:

- Bewustwording creëren bij leerlingen en docenten over Actief Burgerschap in het onderwijs (ACE: *Active Citizenship Education*);
- Het ontwikkelen van een Actief Burgerschap Kompas (ACC);
- Het ontwerpen en implementeren van leeractiviteiten rond Actief Burgerschap;
- Het opstellen van schoolbeleid voor Actief Burgerschap als een best practice voor secundaire scholen.

Implementatie en strategieën

Om de doelen te bereiken, omvatten de projectactiviteiten:

1. Onderzoek naar de huidige stand van zaken rond ACE in de partnerlanden;
2. Het ontwikkelen van het ACC, een digitaal instrument dat de vaardigheden en kennis van leerlingen op het gebied van AC beoordeelt;
3. Training van leerkrachten in het ontwerpen en uitvoeren van leeractiviteiten en instrumenten voor AB.

Daarnaast zullen de partners beleid opstellen en implementeren ter structurele verankering van Actief Burgerschap in het onderwijs.

Beoogde resultaten

Na afronding van het project zullen leerlingen competenties en attitudes ontwikkeld hebben die hen in staat stellen actieve burgers in Europa te zijn. Docenten en medewerkers van onderwijsinstellingen zullen bewustzijn en vaardigheden hebben om hun leerlingen en studenten op het gebied van Actief Burgerschap te begeleiden, nu en in de toekomst.

Het projectconsortium definieert Actief Burgerschap als:

“De competentie om deel te nemen aan politiek en maatschappij, met de benodigde kennis, vaardigheden en het vertrouwen om actief bij te dragen aan de eigen omgeving en samenleving.”

Activiteiten

De projectactiviteiten zijn opgedeeld in drie categorieën:

1. Onderzoek: Het uitvoeren van literatuur- en bronnenanalyses, enquêtes, interviews, focusgroepen en vergelijkende analyses over ACE in Europa en de partnerlanden. Bijzondere aandacht wordt besteed aan het verzamelen van praktijkvoorbeelden, waarbij lokale docenten en leerlingen betrokken worden.
2. Bijeenkomsten en werkprocessen: Virtuele, hybride en fysieke projectbijeenkomsten zorgen voor afstemming en samenwerking tussen de partners. De kick-off vindt online plaats via MS Teams. Later volgen persoonlijke bijeenkomsten en hybride sessies om concrete deliverables te ontwikkelen en te delen.
3. Disseminatie: Gedurende het onderzoeksproces worden activiteiten zoals peerreviews, reflectiesessies en verspreiding van resultaten uitgevoerd. Partnerinstellingen organiseren specifieke reflectiesessies met uitgebreide panels van docenten en leerlingen.

Het consortium benadrukt de unieke samenwerking tussen middelbare scholen en instellingen voor hoger onderwijs in elk partnerland, evenals de betrokkenheid van docenten, leerlingen, ouders en andere belanghebbenden.

Resultaten

De resultaten van de activiteiten zijn geordend volgens de bovengenoemde categorieën:

- Onderzoek: Een stevige kennisbasis voor de overige werkpakketten en een bijdrage aan toegepast wetenschappelijk onderwijs.
- Bijeenkomsten en werkprocessen: Betere afstemming en output van hogere kwaliteit, evenals een positief effect op het welzijn van de projectmedewerkers.
- Disseminatie: Groter bewustzijn over ACE, met een hefboomeffect voor de implementatie en verspreiding van projectresultaten, materialen en het ACC-instrument.

Boekpublicatie

Het project resulteert in de publicatie van het boek “Active Citizenship Education for a better tomorrow. History, challenges, and perspectives across Europe”, uitgegeven door Waxmann (Duitsland). Dit boek bevat zes landenstudies over actief burgerschapsonderwijs in Europa, aangevuld met een inleiding over de Europese context, inclusief aanbevelingen en beleid van Europese instellingen. Een vergelijkende analyse, gebaseerd op gegevens van 4.187 leerlingen en 776 docenten uit de betrokken landen, maakt eveneens deel uit van het boek.

Het onderwijs in Actief Burgerschap (AB) in Vlaanderen begon eind jaren 90 met de invoering van de VOET (Vakoverschrijdende Eindtermen), maar kende een lage leerlingenbetrokkenheid en brede implementatieproblemen. Hervormingen in 2010 hadden weinig effect, maar onder invloed van Europese competentiekaders en bevindingen uit de ICCS-onderzoeken vond er in 2018 een belangrijke beleidsverschuiving plaats. Dit resulteerde in gespecialiseerde vakopdrachten en een nieuwe fase van integratie.

Ondanks de uiteenlopende pedagogische methodieken die binnen de verschillende koepelorganisaties worden toegepast, heeft het onderwijs in Actief Burgerschap aan kracht gewonnen binnen scholen. Momenteel zijn AC-gerelateerde onderwerpen opgenomen in de curricula. Toch blijft het een uitdaging om uniformiteit te bereiken, met name in het inspelen op de specifieke behoeften van diverse leerlingengroepen. Samenwerking tussen onderwijsnetwerken, schoolbesturen en overheidsinstanties is essentieel om verdere verbeteringen te realiseren.

Vlaamse leerlingen schatten hun niveau van vaardigheden en houdingen ten aanzien van actief burgerschap lager in dan hun leeftijdsgenoten in landen zoals Griekenland, Spanje en Turkije. Opvallend is dat Vlaamse leerlingen, met name jongens, weinig interesse tonen in deelname aan een leerlingenparlement of het deelnemen aan demonstraties voor een goed doel.

Daarentegen hechten Vlaamse leerlingen meer belang aan uitspraken die verband houden met empathie en groepscohesie, in vergelijking met andere aspecten van actief burgerschap. Vlaamse leerkrachten vertonen gelijkaardige trends en hun antwoorden sluiten nauw aan bij die van de leerlingen. Van alle deelnemende landen vertonen de antwoordpatronen van zowel Vlaamse leerlingen als leerkrachten de meeste gelijkenis met die van Nederland.